

پاتوق تمربازها اینجاست

پرنیان سلطانی

روزنامه همشهری

پنج شنبه ۳ مرداد ۱۳۹۸ خورشیدی

گشت و گذار در محدوده چهار راه استانبول که همچنان چراغ مغازه های جذاب تمبر فروشی در آن روشن است. از شلوغی های مرکز شهر و چهار راه استانبول که گذر می کنیم، یک باره قدم به دنیایی متفاوت می گذاریم؛ دنیایی پر از طرح، رنگ و زیبایی که در لحظه ارتباط مان را با صدای بوق خودروها و همهمه عابران قطع می کند و درست مانند یک ماشین زمان، هر لحظه ما را به یک کشور و یک تاریخ می برد؛ یک لحظه در انگلستان ۱۷۰ سال پیش هستیم و با ملکه ویکتوریا ملاقات می کنیم، چند لحظه بعد راهی آمریکای یک قرن پیش می شویم تا از نخستین هواپیماهای این کشور دیدن کنیم و کمی بعدتر در ایران زمان قاجار هستیم و مهمان مراسم تاجگذاری شاهانی که بر تخت هایشان تکیه زده اند. اینجا دنیای عجیب و زیبای تمبرهاست؛ جایی که با ورود به آن می توانید تاریخ، فرهنگ، آداب و رسوم، آثار باستانی و حتی نوع پوشش مردمان هر کشوری را در عرض چند دقیقه ببینید و از تماشای این همه رنگ و فرهنگ به وجد بیایید. به چهارراه استانبول آمده ایم؛ تنها نقطه پایتخت که هنوز هم در آن خرید و فروش تمبر رواج دارد و به نوعی پاتوق تمربازها به حساب می آید؛ جایی که در آن تمبرهای چند شاهی و چند ریالی گاهی حتی تا صدها میلیون تومان هم معامله می شوند.

سرگرمی قدیمی:

گشت و گذار مان در محله تمبر فروشها را از پاساژ معتمد شروع می کنیم؛ پاساژ قدیمی دو طبقه ای که از ۶۰ سال پیش کارش خرید و فروش تمبرها بوده و هنوز هم اگر از تعطیلی و تغییر کاربری چند مغازه بگذریم، می توانیم آخرین بازمانده های راسته تمبر فروشی پایتخت را ببینیم. قدیمی های پاساژ معتمد می گویند تا همین ۲ دهه پیش هم در این پاساژ قدیمی جا برای سوزن انداختن نبود. علاوه بر اینکه همه مغازه ها خرید و فروش تمبر انجام می دادند، فروشنده ها داخل حیاط هم میز می گذاشتند و مردم برو و بیایی به این گوشه چهار راه استانبول داشتند. اما حالا جز ۷ مغازه که آنها هم برای سر پا ماندن ناگزیر به معامله سکه و اسکناس هم شده اند، دیگر خبری از آن همه شور و اشتیاق نیست. علیرضا آسانلو که یکی از آخرین بازمانده های تمبرفروشی های پاساژ معتمد است می گوید: "مجموعه داری تمبر سرگرمی بچه های متولد دهه های ۵۰ و ۶۰ بود. اما حالا که با تغییر سیستم نامه نگاری، تعداد تمبرهای چاپی مان به حداقل رسیده، دیگر کمتر کسی سراغ جمع آوری تمبر می رود و همین موضوع باعث شده تا مغازه های تمبرفروشی یکی یکی به تعطیلی کشیده شوند. حالا جز این پاساژ و

پاساژ پروانه، دیگر در پایتخت، بورسی برای فروش تمبر وجود ندارد و تک و توک افراد در خانه ها یا از طریق شبکه های مجازی به معامله تمبر می پردازند."

میراث جهانی کشورها:

کمی آن طرف تر پرویز شکری که همه او را با نام دانش می شناسند، در مغازه اش نشسته و پاسخگوی سؤالات ما می شود. او که ۳۰ سال از عمر ۵۷ ساله اش را در این راه صرف کرده، با اشاره به اهمیت تمبرها می گوید: "روی تمبرها عکس پادشاهان، مفاخر فرهنگی و هنری، آثار باستانی، نقاط دیدنی و گردشگری و... چاپ می شود، به همین دلیل تمبرها میراث جهانی کشورها به حساب می آیند؛ میراثی ماندگار که با گذر از مرزها درست مانند یک سفیر فرهنگی عمل می کنند و باعث می شوند مردمان دنیا با فرهنگ و آداب و رسوم هر کشوری آشنا شوند. در دنیا روی این موضوع خیلی کار کرده اند؛ تا جایی که جدیداً تمبرهای برجسته و حتی عطری منتشر می کنند و به گردشگران کلکسیونی از تمبرهایشان هدیه می دهند. اما متأسفانه ما نسبت به اهمیت تمبرها در شناسایی کشورمان بی توجهیم و کمتر می بینیم برای معرفی چهره های هنری، فرهنگی، سیاسی، ورزشی و... و همچنین نقاط دیدنی کشورمان تمبری منتشر شود، این در حالی است که همین تمبرهای موجود هم متأسفانه از داشتن ایده های نو، رنگ های جذاب و کیفیت چاپ بی بهره اند و در مقایسه با تمبرهای دیگر کشورهای دنیا حرفی برای گفتن ندارند."

از یادگاری تا پستی:

تمبرها در واقع به ۳ دسته یادگاری، مالیه و پستی (جاری) تقسیم می شوند. این موضوعی است که در همان ابتدای گشت و گذارمان در دنیای تمبر فروشی چهارراه استانبول و صحبت با فروشنده ها متوجه آن می شویم. تمبرهای مالیه همان تمبرهایی هستند که در ادارات دولتی مانند دادگستری روی اسناد می زنند. تمبرهای پستی هم تمبرهایی هستند که هر چند سال یک بار یک سری از آنها چاپ شده و در جریان پست نامه از آنها استفاده می شود. آخرین سری تمبرهای پستی کشورمان، تمبرهایی با طرح گیاهان دارویی است که هر کدام نرخ مختلفی دارند. این در حالی است که تمبرهای یادگاری همانطور که از نامشان پیداست، تمبرهایی هستند که به مناسبت های داخلی و بین المللی، از جمله روز اهدای خون، سال روز آغاز دفاع مقدس و... منتشر می شوند و برخلاف تمبرهای پستی، تجدید چاپ ندارند. کشورها در سال برای انتشار این تمبرها محدودیت قائل می شوند؛ مثلاً کشور ما در سال فقط ۱۲ مورد تمبر یادگاری منتشر می کند. علاوه بر این ۳ نوع تمبر، یک تمبر دیگر هم داریم که چند سالی است با عنوان تمبر اختصاصی چاپ می شود. این تمبر به سفارش افراد حقیقی و حقوقی توسط شرکت ملی پست طراحی و چاپ می شود که از آنها هم می توان برای مصارف پستی استفاده کرد؛ یعنی حتی شهروندان هم می توانند عکس شخصی خودشان را به شرکت ملی پست تحویل دهند و تمبرش را تحویل بگیرند و روی پاکت نامه بزنند. البته متأسفانه حالا سال هاست در بسته های پستی کشورمان خبری از هیچ نوع تمبری نیست. حمید رضا ابراهیمی، یکی از فعالان خرید و فروش تمبر در پاساژ پروانه در این باره می گوید: "متأسفانه هم اکنون اداره پست اجازه مصرف هیچ تمبر یادگاری یا پستی را روی مرسولات سفارشی و پیشتاز نمی دهد، به همین دلیل استفاده از تمبر پستی به شدت کاهش یافته است. همچنین این موضوع باعث شده تا نامه ها و بسته هایی که از ایران به سراسر دنیا ارسال می شوند، فقط یک مهر پستی بی روح داشته باشند، در حالی که پاکت های پستی ای که از کشورهای مختلف به دست ما می رسند دارای تمبرهای زیبایی هستند که بیشتر آنها را شبیه به یک کارت پستال کرده تا بسته پستی."

تاریخچه تمبر:

سال ۱۸۳۷ میلادی بود که رونالد هیل -کارمند ارشد اداره پست بریتانیا- موضوع استفاده از کاغذ های بهادر کوچک را به عنوان حق پست در مجلس وقت شان به تصویب رساند و ۳ سال بعد نخستین تمبر دنیا به ارزش یک پنی چاپ و منتشر شد. این تمبر که به دلیل تصویر ملکه ویکتوریا انگلستان و رنگ سیاهی که دارد بعدها پنی سیاه نام گرفت، سرآغاز تولید تمبرهای مختلف در سراسر دنیا شد و خیلی زود تمام کشورهای جهان برای جابجایی نامه ها و بسته های پستی شان از این کاغذ های بهادر کوچک استفاده کردند. اما جایگاه تمبر فقط در همین حد باقی نماند و این کاغذ بهادر در گذر زمان به یکی از گران ترین اشیای دنیا تبدیل شد. این ارزشمند

شدن هم داستان جالبی دارد و از ده ها سال پیش شروع شده است. ماجرا از این قرار است که حدود یک قرن پیش زنان بریتانیایی با درآوردن عکس ملکه از روی بسته های پستی و قاب کردن آنها، به این تمبر کوچک جنبه تزئینی دادند. از آن پس تمبرها دیگر فقط یک وسیله برای ارسال نامه ها و بسته های پستی نبودند بلکه به کاغذ های کوچکی تبدیل شدند که می توانستند با گذر از مرزهای هر کشوری، فرهنگ، آداب و رسوم، آثار تاریخی و باستانی و حتی نوع پوشش مردمان آن کشور را به دنیا نشان دهند و به یادگار حفظ شوند، برای همین کسانی هم به فکر جمع آوری این برگه های کوچک و به ظاهر کم ارزش افتادند و نتیجه این شد که حالا در سراسر دنیا با پدیده ای به نام مجموعه داری تمبر مواجه هستیم؛ پدیده ای جذاب، پرسود و صدالبته ارزشمند برای آیندگان.

چهار هزار تمبر در ایران:

از ابراهیمی که دستی در تهیه و تدوین کتاب ها و نشریه های مرتبط با تمبر دارد، درباره تعداد تمبرهای چاپ شده در ایران می پرسیم که پاسخ می دهد: "اولین تمبر ما در سال ۱۲۴۸ شمسی و در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار به چاپ رسید. بعد از آن تا به امروز حدود ۴ هزار قطعه تمبر در کشورمان منتشر شده که بیشتر آنها متعلق به دوره جمهوری اسلامی است." او ادامه می دهد: "اساسا تاریخ تمبر ایران را به ۴ دوره قاجاریه، پهلوی اول، پهلوی دوم و جمهوری اسلامی تقسیم می کنند. در دوره قاجار حدود ۸۷۴ قطعه تمبر پستی منتشر شده که بیشتر آنها عکس شیر و خورشید و پادشاهان قاجار است. در دوره پهلوی اول هم بیشتر تمبرها پستی بوده، اما در اواخر این دوره با سری تمبر «ترقیات» رفته رفته پای تمبرهای یادگاری هم به دنیای تمبر کشورمان باز می شود. براساس آمار موجود، در دوره پهلوی اول ما ۲۶ سری تمبر داشتیم که ۳ تای آنها سورشارژ (چاپ مجدد) شده اند. در این دوره ۲۷۳ قطعه تمبر پستی و ۲۰ بلوک یادگاری هم منتشر شده. اما در دوره پهلوی دوم ۴۵۲ سری تمبر چاپ شده که در مجموع حدود ۹۰۰ قطعه تمبر بوده است؛ ضمن اینکه در این دوره ۱۹ سری تمبر پستی با ۲۹۶ قطعه تمبر هم داشته ایم و در نهایت از سال ۱۳۵۸ تا به امروز ۱۳ سری تمبر پستی در کشورمان به چاپ رسیده که شامل ۲۲۲ قطعه تمبر می شود. ۸۰۰ سری تمبر یادگاری هم منتشر شده که حدود ۱۳۷۰ قطعه تمبر است. در مجموع تمبرهای این ۴ دوره تاریخی به حدود ۴ هزار قطعه تمبر می رسند."

پرطرفدارترین تمبرها:

در دنیای تمبربازی، تمبری پرطرفدارتر است که از آن تعداد کمتری وجود داشته باشد؛ یعنی در واقع این تیراژ تمبر است که ارزش و قیمت آن را مشخص می کند و قدمت تمبر در مرحله بعدی قیمت گذاری قرار می گیرد. مهدی نیازی، یکی دیگر از مغازه داران پاساژ معتمد، درباره تمبرهای پرطرفدار ایرانی می گوید: "هم اکنون سری «باقری» (نخستین سری تمبر ایران)، «بوشهر»، «سلاطین»، «دیوانی» و... جزو معروف ترین، پرطرفدارترین و گاهی حتی گران ترین تمبرهای ایران هستند که همه آنها در دوران قاجار به چاپ رسیده و انتشار یافته اند. در این میان ما ۲ تمبر کمیاب و ارزشمند دیگر هم داریم که یکی از آنها سری سه قطعه ای سعدی است که اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۱ به مناسبت هفتصد و هفتاد و هفتاد و هفتاد سال تولد سعدی به چاپ رسید و دیگری سری دو قطعه ای تنیس است که تیرماه سال ۱۳۴۷ منتشر شد، اما اولی به دلیل تکمیل نشدن آرامگاه سعدی و دومی به دلیل تشکیل نشدن کنگره بین المللی تنیس از چرخه پست جمع آوری شدند و کمیابی شان سبب گران شدن شان شد."

یک سرگرمی نیست:

هم اکنون در کشور ما حدود ۵ هزار نفر به صورت آماتور و حدود ۲۰۰ نفر به صورت حرفه ای مجموعه داری تمبر انجام می دهند. شاید در نگاه اول اینطور به نظر برسد که این افراد صرفا برای سرگرمی به مجموعه داری روی آورده اند، اما آنهایی که دستی بر آتش مجموعه داری، آن هم در حوزه تمبر دارند می گویند مجموعه داران در واقع حافظان میراث فرهنگی کشورشان هستند؛ ضمن اینکه مجموعه داری زمینه تحقیق را برای همه مهیا کرده و باعث می شود جوانان به جای اینکه وقت شان را به بطالت بگذرانند، مجبور به مطالعه و تحقیق شده و در نهایت با تاریخ و فرهنگ کشورشان آشنا شوند. به همین دلیل است که به گفته فروشندگان تمبر چهارراه

استانبول، بیشتر مجموعه داران افرادی تحصیل کرده هستند و با کلکسیونری که جمع آوری کرده‌اند توانسته‌اند فرهنگ و آداب و رسوم کشورشان را برای آیندگان حفظ کنند.

نگاهی به اولین، گران‌ترین و متفاوت‌ترین تمبرهای جهان:

نخستین تمبر پستی جهان تصویر ملکه ویکتوریا انگلستان است که در تاریخ ۶ می ۱۸۴۰ میلادی انتشار یافت. این تمبر یک پنی که به دلیل رنگ سیاهش به «بلک پنی» یا همان «پنی سیاه» شناخته می‌شود، معروف‌ترین تمبر دنیاست. اما از آنجا که تیراژ آن از ابتدا زیاد بود، نتوانست عنوان گران‌ترین تمبر دنیا را هم از آن خود کند.

نخستین تمبر ایرانی:

در سال ۱۲۴۸ و در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، نخستین سری تمبر ایرانی با نام تمبر باقری و با طراحی آلبرت دزیره بار -رئیس وقت حکاکان و هنرمندان مدال ساز ضراب خانه پاریس- تهیه شد. این سری تمبر در ۴ رنگ بنفش، سبز، آبی و قرمز به ترتیب با بهای ۱، ۲، ۴ و ۸ شاهی چاپ و منتشر شد.

گران‌ترین تمبر جهان:

لقب گران‌ترین تمبر جهان به تمبر یک سنتی «گویان بریتانیا (جمهوری گویان)» اختصاص دارد. مدت استفاده از این تمبر که سال ۱۸۵۶ میلادی روی کاغذ نازک قرمز رنگ چاپ شده بسیار کوتاه بود، به همین دلیل این تمبر گران‌ترین تمبر جهان به حساب می‌آید. تمبر یک سنت قرمز گویان در حراجی ساتبی ماه ژوئن سال ۲۰۱۴ به قیمت باورنکردنی ۹/۵ میلیون دلار فروخته شد!

گران‌ترین تمبر ایران، تمبری است که اصطلاحاً به آن «یک تومان برنز» گفته می‌شود؛ تمبری با نشان رسمی آن زمان کشور که شیر و خورشید است و با رنگ برنزی روی کاغذ آبی به چاپ رسیده است. قیمت این تمبر دوره قاجار که از آن فقط ۷ قطعه سالم، آن هم به‌صورت تکی وجود دارد، حدود ۵۰۰ میلیون تومان است.

اشتباه‌ترین تمبر دنیا:

عنوان اشتباه‌ترین تمبر دنیا هم با اختلاف به تمبر اشتباه رنگ سوئد اختصاص پیدا می‌کند؛ تمبر معروف به تری اسکلینگ زرد که سال ۱۸۵۵ چاپ شد و به دلیل اشتباهی که در رنگ آن وجود داشت، یکی از معروف

ترین و گران ترین تمبرهای دنیا شد. این تمبر در سال ۱۹۹۶ به قیمت ۲/۸۷ میلیون فرانک سوئیس در یک حراجی فروخته شد.

معروف ترین و گران ترین تمبر آمریکا هم تمبر هواپیمای وارو این کشور است؛ تمبری ۲۴ سنتی که سال ۱۹۱۸ به سفارش پست هوایی آمریکا و در یک شیت ۱۰۰ عددی چاپ شد، اما به خاطر اشتباه چاپی، هواپیمای آن وارونه شده است. هر قطعه از این تمبر وارونه آخرین بار در ماه می ۲۰۰۹ به قیمت ۲۶۰ هزار دلار خرید و فروش می شد.

راهنمای تمبر باز شدن:

اگر تصور می کنید مجموعه دار تمبر شدن کار راحتی است، سخت در اشتباهید! تمربازی قاعده ها و قانون های خاص خودش را دارد که اگر می خواهید قدم به این دنیای رنگ و طرح بگذارید، باید خوب آنها را یاد بگیرید. در ادامه با برخی از آداب تمرباز شدن بیشتر آشنا می شویم.

از جدید ترین تمبرها شروع کنید:

برای شروع کلکسیونر شدن بهتر است از تمبرهای همین امسال شروع کنید و رفته رفته به جمع آوری تمبرهای سال های گذشته بپردازید، چون تمبرهای جدید هم قیمت کمتری دارند و هم به راحتی در دسترس هستند. اما اگر خیلی دلتان می خواهد زودتر به یک مجموعه هرچند کوچک و جمع و جور برسید، دوره یادگیری جمهوری اسلامی را خریداری کنید؛ این مجموعه که دارای حدود هزار قطعه تمبر منتشر شده بین سال های ۵۸ تا ۹۸ است، حدودا ۳۰۰ هزار تومان قیمت دارد. اگر هم خیلی پولدار هستید، می توانید دوره های قدیمی تر تمبر را تهیه کنید. به عنوان مثال قیمت دوره تمبرهای تک پهلوی دوم حدود ۱۵ میلیون تومان است. بلوک این دوره هم ۱۰۰ میلیون تومانی قیمت دارد.

تمبر تکی نخرید:

تمبرها اول به صورت سری و بعد به صورت بلوکی ارزشمند هستند. پس تا می توانید از خرید تمبرهای تکی بپرهیزید. سری همانطور که از نامش پیداست، یک سری تمبر است که با هم انتشار پیدا کرده و تعداد شان از یک قطعه تا ۱۲-۱۰ قطعه متغیر است. به عنوان مثال ۷ قطعه تمبر که هر کدام سین هفت سین را شامل می شوند،

یک سری به حساب می آیند و قاعدتا اگر یکی از این قطعه ها نباشد، مجموعه ناقص است. همچنین به هر ۴ قطعه تمبر یک بلوک می گویند. ارزش این بلوک ها هم از تمبرهای تکی بیشتر است.

تمبرهای سالم را گردآوری کنید:

تمبری دارای ارزش است که تا نخورده باشد، کثیف و پاره نباشد، دندانها هایش سالم باشد و از همه مهم تر مُهرخورده و باطله نباشد؛ ضمن اینکه تمبر چسب دوم، یعنی تمبری که چسب اصلی اش از بین رفته و دوباره آن را چسب زده اند هم فاقد ارزش کافی است. در حقیقت تمامی این معایب باعث می شود قیمت تمبر نسبت به تمبر سالم آن حتی تا یک سوم هم کاهش پیدا کند.

کشوری یا موضوعی کار کنید:

اگر قصد جمع کردن مجموعه تمبرهای خارجی را دارید، باید بدانید که تعداد تمبرهای موجود در دنیا خیلی خیلی زیاد است و به همین دلیل تقریباً محال است بتوانید همه آنها را تهیه کنید. پس یا یک کشور را انتخاب و تمام تمبرهایش را جمع آوری کنید و یا به مجموعه موضوعی رو بیاورید؛ یعنی مثلاً موضوع تان تمبرهای ورزشی باشد و تمام تمبرهای ورزشی دنیا را تهیه کنید. گل، آثار باستانی، مفاخر کشورها، آثار هنری و... از جمله موضوعاتی است که می توانید با آنها مجموعه تمبرهای خارجی تان را بسازید.

ملزومات مجموعه را فراهم کنید:

یک مجموعه دار حتماً باید لوازم مراقبت از تمبر را هم تهیه کند. مهم ترین وسیله نگهداری از تمبرها، آلوم های مخصوص تمبر است که چسب آنها آسیبی به تمبر نمی زند. قیمت معمول این آلوم ها ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان است. برای مراقبت از تمبر نیاز به پنس مخصوص هم دارید. تا حد امکان باید از برداشتن تمبر با دست اجتناب کرده و برای جابجا کردن تمبر از پنس استفاده کنید. از بین رفتن چسبندگی تمبر و افتادن رد اثر انگشت روی آن، از جمله مشکلاتی است که به خاطر برداشتن تمبر با دست ایجاد می شود و نا گفته پیداست که می تواند از ارزش آن کم کند.